

Demokrasilerde çare tükenmiyor

EVİN İLYASOĞLU

Evet, “Demokrasilerde çare tükenmez” sözü, bu hafta İstanbul’da bir kez daha kanıtlanmış oldu. Emlakbank, 69. kuruluş yıldönümünü son yıllarda gelekselleşen konserli davetlerle kutladı. İstanbul Belediyesi, kendisine bağlı salonlarda davet sahibinin ikram şekline müdahale ettiğinden böylesi iki daveti Cemal Reşit Rey’den kaçırılanlar (bir gecede salon kirası 200 milyonu artı KDV olduğuna göre) 500 milyonu bir çırpıda gözden çıkarabildiler. Bu durumda iki önemli şey gözden kaçmakta: Birincisi, Cemal Reşit Rey Salonu’nu bu tür sosyal-kültürel etkinliklerden arındırarak kamu hizmeti engellenirken, kamu geliri de kişisel düşüncelerle azaltılıyor. İkincisi ise talep edilen bu kirayı ancak böylesi kuruluşlar sosyal-kültürel kutlamaları çerçevesinde ödeyebilir.

Emlakbank, kutlamasını uygarca yapacağı bir mekân olarak Hilton’un Convention Center’ını seçmişti. İlk gecesinde Bilkent Orkestrası’nın konseri, ikinci gece İstanbul Devlet Opera ve Balesi’nin düzenlediği Puccini gecesi yaşandı. Hilton’un bu salonunda iyi müzik dinlemek için akustik koşullar uygun değil.

Kimsenin de iddiası yok bu konuda, ne de olsa konser salonu olarak inşa edilmemiş bir mekân! Yerleştirilen mikrofonlarla tüm çalgı gruplarının salonun her köşesinden duyulmasına uğraşmış. Önce mikrofondan gelen seslerin yüksekliği, sahneden gelen seslerle karıştı, sonra biraz mikrofonlar kısılınca sesler dengelendi. Bugün bu salondaki koşullar, yarın bir başkasındaki koşullar denenecek. Doğal ki Cemal Reşit Rey Konser Salonu’ndaki özellikle klasik müzik için bezenmiş, özelenmiş koşulları hiçbir yerde bulmamıza olanak yok.

Burada artık sorun iyi konser dinlemek, güzel müzik duymak, nitelikli orkestralarımızı ve solistlerimizi değerlendirmekten çok daha başka boyutlara ulaşmakta. Ne mutlu ki Emlakbank gibi bankalar ve bazı özel sektör kuruluşları, yıldönümü kutlamalarında başka tür gösterilere değil de sanatsal etkinliklere rağbet ediyorlar. Belki de bugüne dek hiç böylesi bir orkestrayı dinlememiş kişiler, önelere gelen bu fırsatla müzik dünyasında yeni tatlar keşfedebileceklerdir.

Kültür bir birikimdir. Kültüre hizmet için kurulmuş tesisler de bu birikime zemin oluştururlar. Devletin çeşitli kademelerinde görev yapan kişilerin, gelip geçici belediye yöneticilerinin adları, ancak kültüre olumlu katkıda buldukları kadarına yararlı kalır. Vergi veren halka ait bir kültür tesisi boş bırakılıp kişisel görüşler uğruna zarar ettirilirse bu kararı verenler yalnız maddi değil, kültürel gelişmenin manevi sorumluluğuna

nu da üstlenmiş olurlar.

Gürer Aykal’ın yönetiminde bir başka coşkuyla çalan Bilkent Uluslararası Akademik Senfoni Orkestrası, son dakikada Kızılordu Korosu’nun yerine çağrıldı.

Yine Emlakbank’ı kutlamak gerek. Cemal Reşit Salonu yerine bir başka salon bulabildiği gibi, Kızılordu Korosu yerine de konuklarına hemen nitelikli iki program sunabilmişti. İlk gece Bilkentlilerin baştan sona “encore” parçalarından örülmüş programında orkestra, popüler yapıtları parlak olduğunca ni-

çaiğin izlediği kadar çağların derinliğine inebilen zengin birikimi ve ardında bıraktığı 75’ten fazla bestesiyle 20. yüzyıl Türkiye’si, Saygun’u 21. yüzyılın uluslararası sanatına bir armağan olarak sunacak. Kendi özünü evrensel olanla kaynaştırabilen bestecimiz, “kökünden koparılmadan yenileşme”yi ilke edinmiş; iliginde-kemiğinde Atatürkçülüğü duymuş, Atatürk’ün devrimlerini bir toplumbilimci titizliği ile değerlendirmişti.

Şu sıralarda tamamlanmak üzere olan Bilkent kampusundaki Saygun müze-

olan babası Mehmet Celal Bey, Nejat Eczacıbaşı’nın babasıyla birlikte İzmir’de Milli Kütüphane’nin kurucularındanmış. 7 Eylül 1907’de İzmir’de doğan Saygun, ilkokul yıllarında İsmail Zühtü Bey ile müzik çalışmaya başlar. Koro üyesi olarak ut ve mandolin çalarak başladığı müzik yaşamını 13 yaşında Rosati’den piyano dersleri olarak disiplinle yerleştirir. Okulun piyanosundaki ciddi çalışmaları, Fransız bir matmazelden öğrendiği Fransızca’yı kendi kendine ilerletmesi, dedesi ve babasının İslam dini üstüne yaptıkları inceleme-

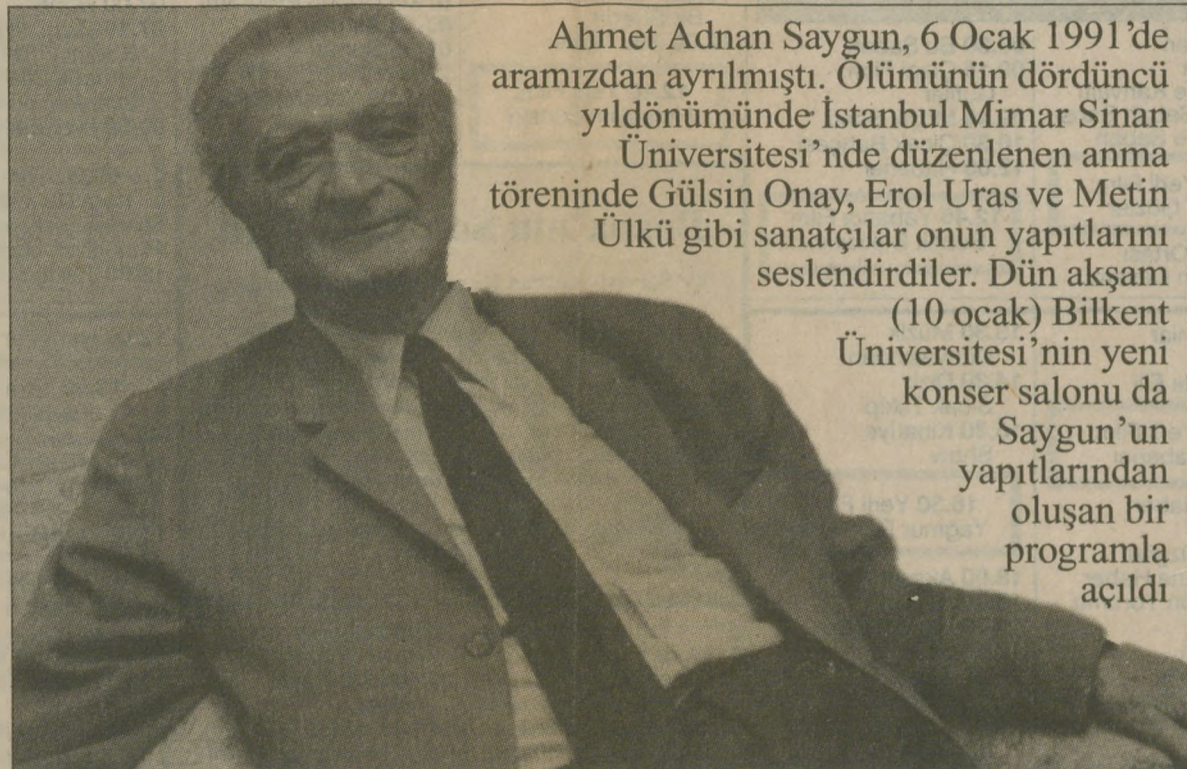
dan vazgeçer. Saygun’a arzusu üstüne nota ve kitap satan bir dükkân açılır. Nota almak isteyenlere çalmak da gerek, gerekçeyle piyanosu da dükkânın taşınır... Dükkân 1924’te açılışından bir yıl sonra iflas ederek kapanır. Saygun Milli Kütüphane’de memurluğa başlar. Aynı zamanda ilkokul öğretmenliği de yapmaktadır.”

1926’da Ankara’da Musiki Muallim Mektebi’nin sınavını kazanarak İzmir Lisesi’ne müzik öğretmeni olarak atanır. 1928’de Atatürk’ün direktifi ile Avrupa’ya gidecek öğrenciler için açılan bir sınavı başarıyla kazanarak Paris’e gider. Schola Cantorum’da 19. yüzyılın 20. yüzyıla bağlayan bir bestecinin Vincent Dindy’nin öğrencisi olması belki de Saygun’un eğitim yaşamındaki en büyük şansdır. 1931’de yurda döndükten sonra Türk halk müziği dalında ayrıntılı araştırmalar yapmaya başlar.

Saygun’u uluslararası üne kavuşan ilk önemli yapıtı, Yunus Emre Oratoriyosu’dur (1946). Halkevleri müfettişliği yıllarında bestelenmiş ve ilk seslendirisi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından yapılmış. Bir yıl sonra Paris Radyosu’nda ve Paris’in ünlü Pleyel salonunda Fransızca olarak icra edilmiş. 1958’de Leopold Stokowski yönetiminde Symphony of the Air Orkestrası tarafından İngilizce olarak New York’ta seslendirilmiş. Saygun, kendi deyişle bu oratoryoda “Geleneğimize ait unsurları (makamlar ve ilahiler gibi) geleneğimizin dışında kalan bir çokseslilik” ile bağdaştırmıştır.

Saygun bu anlatımla çoksesliliği bir teknik, bir sistem olarak ele almak, öz olarak Türk ruhu ile kaynaştırmak gereğini kanıtlar. Böylece Atatürk’ün “Garp musikiciliği” sözünün de bazı çevreler tarafından “Garp müzikçilliği” olarak yozlaştırıldığından yakını. Musikicilik, Batı’da bin yıldır işlenegelmiş çokseslilik tekniğini öğrenmektir. Müzikçilik ise doğrudan taklit demektir. Saygun, Atatürk ve Musiki (Sevda Cenap, And Müzik Vakfı Yayınları, 1981) başlıklı kitabında gelenek ve yenilik konularına değinirken şunları düşlemekte-dir: “Yeni yetişen okul gençliğine çokseslilik temeline dayanan çağdaş anlayışta bir musiki eğitimi vermek, bir yandan geleneğe körü körüne saplanıp kalmanın, yeni ve çağdaş Türk musiki sanatı yaratılabilecek bir gençliğin yetişmesini sağlamak ve nihayet bilinçsiz bir gelenek düşkünlüğü yüzünden yeni atılımları köstekleyebilecek eğitimlere bir son vermek.” Saygun, 1930’dan ölüme döşegine kadar eşit aralıklarla, şaşmaz bir disiplin içinde eser üretmiştir.

Kararlı, bilinçli, tutkulu, disiplinli, kendi kendini yetiştirmenin güveni içinde, onurlu ve başı dik bir yaşam geçirmiş Ahmet Adnan Saygun. Darsı nice devlet adamımızın, nice sanatçımızın başına.

Ahmet Adnan Saygun, 6 Ocak 1991’de aramızdan ayrılmıştı. Ölümünün dördüncü yıldönümünde İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi’nde düzenlenen anma töreninde Gülsin Onay, Erol Uras ve Metin Ülkü gibi sanatçılar onun yapıtlarını seslendirdiler. Dün akşam (10 ocak) Bilkent Üniversitesi’nin yeni konser salonu da Saygun’un yapıtlarından oluşan bir programla açıldı

telikli ve dengeli çalmanın hünerini kanıtladı. Suppe’nin Hafif Süvari Uvertürü, bis olarak tekrarlandığında, müzik artık “Hafif Süvarinin güçlü zaferine” dönüşmüştü.

Saygun’u anmak

Ahmet Adnan Saygun, 6 Ocak 1991’de aramızdan ayrılmıştı. Ölümünün dördüncü yıldönümünde İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi’nde düzenlenen anma töreninde Gülsin Onay, Erol Uras ve Metin Ülkü gibi sanatçılar onun yapıtlarını seslendirdiler. Dün akşam (10 ocak) Bilkent Üniversitesi’nin yeni konser salonu da Saygun’un yapıtlarından oluşan bir programla açıldı. Gürer Aykal yönetimindeki Bilkent Akademik Senfoni Orkestrası onun orkestra için çeşitlendirmelerini, Dördüncü Senfonisini ve Gülsin Onay solistliğinde Birinci Piyano Konçertosu’nu seslendirdi.

Bir besteci kadar bir düşünce adamı,

si’nde bestecinin elyazması notalarının yanı sıra arşivindeki felsefe etnomüzikoloji, etnoloji, antropoloji, tarih, sosyoloji, masallar, töreler üstüne kitaplarıyla çeşitli ülkelerin kültürel özelliklerine ve geleneklerine ait yayınlar yer alıyor. Ayrıca dünyanın ünlü sanatçılarıyla mektuplaşmaları ve fotoğrafları da bu arşivde yer alıyor. Saygun ve Nâzım Hikmet’in Bakü’de çekilmiş resimleri, Bela Bartok ile tarihi yazışmaları, birçok Balkan ülkesinden ve Rusya’dan etnomüzikolog ile yazışmaları, Yunus Emre’nin New York’taki ilk seslendirisini yapan Stokowski ve Michael Tippett gibi çağımızın müzik adamlarıyla mektupları var. Ayrıca kongre tebliğleri ve birçok taslak da belgeler arasında. Saygun’un arşivi düzenlenip halka açıldığı zaman yalnız Türk müzisyenlerinin değil, tüm dünya müzikbilimcilerinin kaynağını zenginleştirmiş olacak.

Saygun’un bir matematik öğretmeni

lere ilgi göstermesi, 13 yaşında bir çocuğun inanılmaz iç disiplinini sergiler. 1922’de, 15 yaşında liseyi bitirdiğinde Macar Tefik Bey’in piyano öğrencisi olmuş ve ilk kompozisyon denemelerine başlamıştır. İstanbul’dan getirdiği teknik bir müzik kitabını Türkçeye çevirterek kendi kendine müzik teorisi öğrenmeye koyulması da Saygun’un müziğe tutkusunu ve bu yolda ciddi adımlarla yürüyeceğini kanıtlar.

Gülper Refiğ, “A. Adnan Saygun ve Geçmişten Geleceğe Türk Musikisi” adlı kitabında (Kültür Bakanlığı Yayınları/1337, 1991) Saygun’un ilk gençliğini şöyle anlatıyor: “1923 yılında babasının ısrarları karşısında postanede işe memurluğu ile işe başlar. Bunu su şirketinde memurluk, baharatçı dükkânında işe doldurmak gibi işler takip eder. Birkaç yıl için de 15-20 iş deneyip ayrıldıktan sonra babası Celal Bey, oğlunun güvenli bir meslek sahibi olması için ısrar-